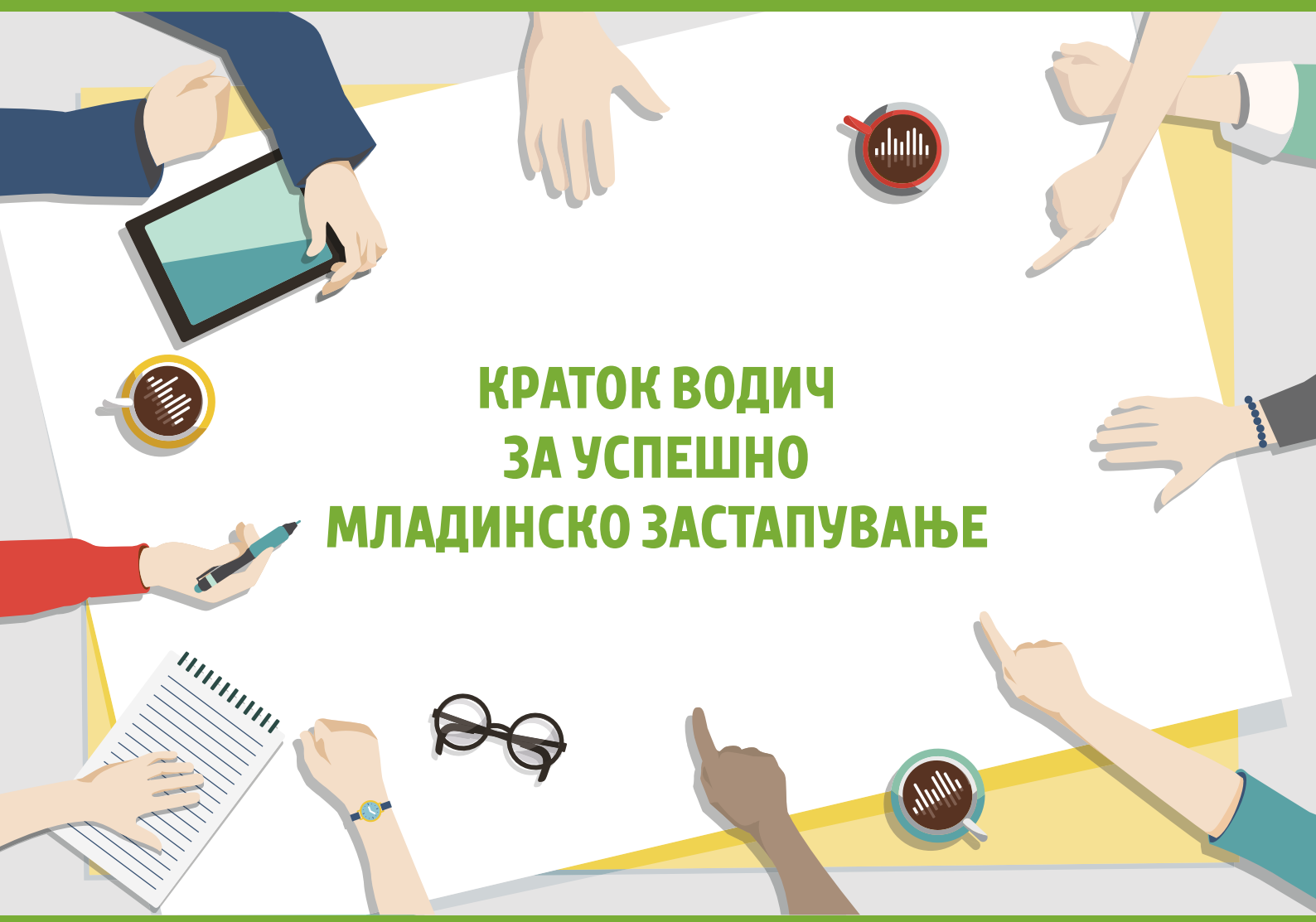

ШТО Е ПЛАНОТ?

**КРАТОК ВОДИЧ
ЗА УСПЕШНО
МЛАДИНСКО ЗАСТАПУВАЊЕ**

Издавач:

Реактор – Истражување во акција

За издавачот:

Марија Башевска, Претседателка

Дизајн:

Бригада

Бесплатен/Некомерцијален примерок

Овој водич за застапување за младински теми наменет за младински организации и индивидуи е изработен во рамки на проектот „Младинско застапување за одржлива иднина“ кој е реализиран од страна на Реактор – Истражување во акција, а финансиски поддржан од програмата Цивика Мобилитас, Швајцарската агенција за развој и соработка, кој го спроведуваат Нирас од Данска, Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) и Шведскиот институт за јавна администрација (SIPU). Мислењета кои се овде изразени не нужно ги одразуваат ставовите на Цивика мобилитас и се лични ставови на авторите.

CIP – Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

0612:304.3–053.6(036)

ШТО е планот? [Електронски извор] : краток водич за успешно младинско застапување. – Скопје : Реактор – Истражување во акција, 2018

Начин на пристап (URL): <https://www.reactor.org.mk>

Начин на пристап (URL): <https://www.mladinizbrojki.mk>. – Текст во PDF формат, содржи 24 стр., илустр. – Наслов преземен од екранот. – Опис на изворот на ден 20.09.2018. – Публикацијата е во рамки на проектот: “Младинско застапување за одржлива иднина”

ISBN 978–608–4684–25–1

а) Здружување и застапување – Млади – Подобрување на општествената положба – Македонија – Водичи
COBISS.MK-ID 108312074

Скопје, септември 2018 година

СОДРЖИНА:

ПРЕДГОВОР	4
ШТО ЗНАЧИ ТЕРМИНОТ ЗАСТАПУВАЊЕ И ЗОШТО Е ВАЖЕН ЗА МЛАДИТЕ.....	5
ШТО, КОЈ И КАКО ВО ЗАСТАПУВАЊЕТО.....	6
ШТО Е ПЛАНОТ?	9
ПРВ ЧЕКОР– ПОЧНУВАМЕ СО ПОСТАВУВАЊЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ.....	9
МАПИРАЈТЕ ГИ ВАШИТЕ ПАРТНЕРИ, СОЈУЗНИЦИ И ОНИЕ КОИ МОЖАТ ДА ПРИДОНЕСАТ ЗА ВАШАТА ЦЕЛ.....	11
ДЕФИНИРАЈТЕ ГИ ВАШИТЕ ЦЕЛИ, СМИСЛЕТЕ ГИ АКТИВНОСТИТЕ И ОДРЕДЕТЕ ВРЕМЕНСКА РАМКА.....	13
ЕВАЛУАЦИЈА И ПЛАН Б.....	18
ЧЕКЛИСТА ЗА УСПЕШНА АКЦИЈА.....	19
АНЕКС 1 – ПЛАН ЗА ЗАСТАПУВАЊЕ.....	20

ПРЕДГОВОР

Идејата за овој водич произлегува од долгогодишното искуство на Реактор во сферата на младинските прашања, како и директната работа со младинските форми на организирање во изминатите четиринаесет години, што ни овозможи увид во предизвиците со кои се соочуваат младите луѓе. Согледувањето на потребата за развојот на младинскиот сектор во насока на поефикасно застапување на решенија за подобрување на животот на младите во Република Македонија беше водечки мотив кога го пишувавме овој водич. Во последните неколку години сме сведоци на можностите за дејствување на младинските форми на организирање врз одлуките и политиките кои се носат за младите. Тоа, пред с, се должи на посветеноста и инсистирањето на младите и младинските организации да се зборува за вистинските проблеми со кои се соочуваат младите во Република Македонија. Сепак, за да можеме да преминеме од зборување до решавање на таквите проблеми, младите и младинските организации мора да знаат како да стигнат до државните институции, т.е. до носителите на одлуки, како убедливо да им ги презентираат своите барања и цели, и конечно, како ефективно да влијаат на процесите на одлучување.

Водичот има за цел да даде сеопфатен преглед на можностите за застапување кои се на располагање на младинските форми на здружување, притоа нудејќи различни начини и форми за застапување за промени во општеството. Во процесот на изработка на овој документ, претходеа консултативни средби со младински организации, а нивните искуства го збогатија и информираа овој водич.

Во рамки на различните тематски целини прикажуваме корисни примери од претходни застапувачки активности од страна на граѓански организации или други форми на здружување, со цел да ги илустрираме можностите за застапувачки активности, и да инспирираме идни акции.

На што мислиме кога зборуваме за застапување?

Застапувањето претставува активност на индивидуи или група на луѓе кои имаат за цел да влијаат врз одлуките на политички, економски и социјални институции.¹ Сепак, водичот пред сè ќе има за цел да даде доволно информации на читателите и практичарите за тие сами да ја креираат сопствената дефиниција за застапување.

ШТО ЗНАЧИ ТЕРМИНОТ ЗАСТАПУВАЊЕ И ЗОШТО Е ВАЖЕН ЗА МЛАДИТЕ

Застапување во својата најширока форма претставува чин на изјаснување, поддржување или давање на препораки на теми кои се важни за граѓаните.² Во потесна смисла на зборот, застапувањето претставува креирање или обликување на јавната дебата за општествени теми, притоа обезбедувајќи глас на маргинализираните групи за креирање политики што ги засегаат нивните животи.³ Имајќи ги на ум овие две дефиниции кои даваат слика за суштината на застапувањето, **младинското застапување претставува застапување за општествени промени од страна на граѓани заинтересирани за подобрување на животот на младите. Наједноставно, застапувањето се напори и активности насочени кон подобрување на животот на младите во едно општество, дали на локално, национално или пошироко ниво.**

Во суштина, процесот на застапување во себе содржи различни компоненти и различни активности кои кога ќе се соединат претставуваат план за застапување за општествени промени. Различните активности и алатки се користат за адресирање на различните целни групи или актери. Неретко, **застапувањето може да биде и единечна активност за подигнување на свеста на другите граѓани за одредени проблеми или обликување на веќе постоечката јавна дискусија.** Како пример може да ги земеме „урбаните уметници“ кои на Плоштад Јадран во Скопје поставуваат монтажни елементи со цел да ја прикажат ситуацијата во која што се наоѓаат дел од луѓето во општеството преку креативно изразување.

Една од честите дилеми којашто се јавува е дали лобирањето и застапувањето се синоними.

Лобирањето, особено кај претставници на државната власт претставува тесно регулирана алатка. Во Република Македонија лобирањето е уредено со Законот за лобирање кој ги регулира правилата за лобирање и предвидува неопходно регистрирање на лицата кои преземаат лобирачки активности. Според Законот за лобирање, лобирањето претставува „активност насочена кон законодавната и извршната власт на централно ниво, како и кон локалната власт заради остварување определени интереси во процесот на донесување закони и други прописи.“ Лобист пак е „физичко лице кое врши лобирање за соодветен паричен надоместок, регистрирано за вршење на ло-

бирање согласно законот или е вработено во правно лице кое е регистрирано за вршење на лобирање со кое е склучен договор за лобирање“.⁴ Во суштина, лобирањето е една од алатките што може да се искористи за застапување за општествени промени. Лобирањето е посебен облик на придобивање на влијателни поединци или групи и подразбира процес на развивање на ефикасна и ефективна комуникација со оние кои имаат формална и неформална моќ. Процесот е успешен доколку влијателните поединци или групи во иднина поддржат одредена иницијатива и ги интензивираат своите активности во насока на реализација на планираните цели.

Лобирањето, убедувањето или застапувањето на интереси претставува напор во насока на влијание врз дејствата, политиките или одлуките на претставниците на државна власт, најчесто креаторите на политики или членови на регулаторни тела.

Од друга страна пак застапувањето за општествени промени со други алатки покрај лобирањето е право на секој граѓанин. **Граѓаните на Република Македонија се слободни да се здружуваат и заеднички да застапуваат за општествени промени. Тоа е уставно загарантирано право на сите граѓани на Република Македонија.** Застапувачките активности можат да бидат реализирани од страна на индивидуи, но најчесто се спроведувани од формални или неформални здружувања на граѓани. Граѓаните може, но не мора, да се дел од целната група за којашто се бараат општествени промени. Пример за тоа се граѓани кои се над возрасната граница која ги класифицира како млади, но сепак преземаат застапувачки активности за подобрување на положбата на младите.

Зошто младинско застапување? Младите во светски рамки се сметаат за една од маргинализираните групи во светот.⁵ Проблемите на младите во општествата се, пред с, од особена важност бидејќи влијаат врз нивниот развој, а со тоа и влијаат и врз развојот на иднината на општествата. Како пример можеме да ја издвоиме младинската невработеност, која е особено висока во нашата држава, а на долг рок придонесува кон негативни ефекти кај младите. Оттаму, важни се заложбите на младинските организации и индивидуите кои застапуваат за поактивен пристап кон проблемот низ различни техники на застапување, со цел подобрување на таа општествена ситуација.

ШТО, КОЈ И КАКО ВО ЗАСТАПУВАЊЕТО

Што се младински политики?

Младинските политики во Република Македонија се сите оние пишани акти (закони, подзаконски акти) или усвоени стратегии кои во себе опфаќаат делови или во целост се концентрираат на унапредување/регулирање на животот на младите. Таквите регулативи можат да бидат на локално, национално или меѓународно ниво. Вообичаено ваквите регулативи се наоѓаат во делови од закони, но во случајот на Република Македонија најчесто ги среќаваме во стратегии, акциски планови, државни проекти или локални стратегии и активности во рамки на единиците на локалната самоуправа.

Генералната цел на младинските политики е преку системски пристап да подобрат и усовршат одреден сегмент од животот на младите во државата. Ваквите акти се важни, пред сè, бидејќи ја даваат рамката и решенијата кои државата или општината ги предвидува за подобрување на општествена-та ситуацијата на младите.

Со оглед на ваквата широка поставеност на она што значи младинска политика, во Република Македонија имаме повеќе нивоа на вакви акти. Најпрвин, тука се највисоките акти – законите, кои на одреден начин го уредуваат животот на младите. Иако во Република Македонија не постои Закон за млади, сепак ваков закон во моментот се креира преку работна група основана од страна на Собранието на Република Македонија, а учествуваат претставници на младинските организации, политичките подмладоци и претставници на владините институции. Ваквите закони се исклучително важни, пред сè бидејќи со нив се регулираат начините на младинско учество, се дефинира возраст на млади и ред други важни процеси за младите.

Други законски акти кои во голем дел уредуваат младински прашања се **законите за високо образование, средно и основно образование.** Овие закони регулираат важен сегмент од животот на младите, пред с, начинот на кој младите го стекнуваат образованието, но и регулираат важен сегмент за здружување на младите и учеството на учениците/студентите во носењето на одлуките на факултетите/средните училишта.

Ученичките и студентските заедници се важен елемент за учеството на младите и претставуваат загарантиран канал за тие да учествуваат во донесувањето на одлуки.

Кој ги носи законските акти?

Законските акти во Република Македонија ги носи Собранието на Република Македонија, по предлог на Владата на Република Македонија, група на пратеници или по предлог на 10.000 избирачи/граѓани заведени во избирачкиот список. Во рамки на процедурата за носење законски акти, законите поминуваат низ матичните работни тела на Собранието. Со оглед на тоа дека младинските политики се меѓусекторски и специфични во одредени аспекти, матичните комисии можат да варираат зависно од тоа што регулира законот. Второто читање во собраниска процедура се случува во матичното работно тело, во рок од 7 дена откако Собранието ќе го заврши претресот по првото читање. Во оваа фаза на процедурата можат да се поднесуваат амандмани од страна на пратениците.

Понатаму, следи претрес на пленарна седница на Собранието каде што учествуваат сите пратеници, но се врши претрес само по оние членови на законот за коишто има амандмани. Пример, законите за високо, средно и основно образование припаѓаат во доменот на работното тело на Собранието кое го носи името Комисија за образование, наука и спорт, додека пак, законски промени во однос на социјалната заштита на младите лица би паднале во доменот на Комисијата за труд и социјална политика. Секоја од комисиите е сочинета од пратеници и секоја комисија има свој состав. Ова е важно да го имате на ум во своите застапувачки акции, ако се стремите кон измени на одредени закони, пред сè, бидејќи токму тие пратеници ќе играат клучна улога за прифаќање или одбивање на вашите предлози.

Покрај законските акти, постојат **стратегии** на национално ниво за различни теми поврзани со специфични делови од животот на младите. Стратегиите сами по себе се едно скалило под законите и се временски ограничени, односно се донесуваат за одреден временски период. Причината за тоа е што стратегиите немаат правна сила, односно стратегиите за разлика од законите не подлежат на казни за нивно неспроведување или непочитување. Сепак, стратегиите се важен елемент за давање на насока кон што се стреми да постигне или подобри државата.

Стратегиите вообичаено се подготвуваат од надлежните министерства, по што следи усвојување на стратегијата на седница на Владата на Република Македонија. Вообичаено седниците на Владата се одржуваат еднаш неделно. Но, веќе кога е на дневен ред на Владата, шансите за менување на стратегијата се многу помали.

Имајќи го тоа на ум, **важно е вашите застапувачки активности да започнат на почетокот на процесот, кога се креираат и пишуваат стратегиите за да се осигурате дека вашите идеи и предлози ќе влезат во самата стратегија.**

Страгиите најчесто со себе носат **акциски планови** и тоа најчесто на годишно ниво во коишто се прецизираат активностите за да се постигнат целите на стратегијата. Од досегашната пракса во Република Македонија, акциските планови може, но не секогаш предвидуваат финансиски средства за остварување на активностите.

На пример:

Страгијата за млади 2016–2020 беше спроведена преку јавни консултации во неколку градови во Република Македонија. Таму, младите имаа можност да се изјаснат кои теми се важни за нив и да придонесат кон стратешкиот текст. Сепак, годишните акциски планови за спроведување на стратегијата во себе не предвидуваа финансиски средства, и оттаму иако самиот стратешки текст ги опфаќа потребите на младите, сепак реализирањето на активностите е оставено непрецизирано.

За разлика од националните стратегии, **локалните младински стратегии** се однесуваат на плановите на единиците на локална самоуправа. Во Република Македонија постојат 80 општини и градот Скопје како посебна единица на локалната самоуправа. Локалните младински стратегии се носат од страна на Советите на општините. Тие исто како и националните стратегии се временски ограничени и се однесуваат на одреден временски период. Самите стратегии најчесто во себе содржат повеќе тематски целини, како што се на пример младинското учество, развојот на културниот живот за млади и други важни елементи за младите. Тие претставуваат важен елемент за развојот на животот на локално ниво. Слично како националните стратегии, овие стратегии се проследени со акциски планови на годишно ниво, при што се предвидуваат активности за исполнување на стратешкиот документ. Клучни за реализација на акциските планови се финансиските средства кои треба да бидат издвоени, но кои најретко се обезбедуваат.

На крајот постојат и различни **индивидуални проекти** кои ги развива Владата или граѓански организации кои се занимаваат со младински политики. Пример за таков проект е Програмата за поддршка за набавување на музички инструменти за млади на Владата на Република Македонија. Во суштина ваквите проекти се краткорочно пополнување на недостатокот кој бил утврден, популаризирање на определени теми и активности или подигнување на свеста за потребата за поддршка на определени групи на млади луѓе.

Имајќи ги на ум сите претходни механизми со кои се регулира младинската политика, прашањето кое што следи е, **кои се каналите низ кои младите можат да земат учество во донесувањето на одлуки?**

За разлика од некои земји од регионот и Западна Европа, во Република Македонија нема заедничко законско регулативно тело каде младински претставници заедно со државни службеници ги дискутираат политиките на државата. Сепак, младинските форми на организирање, како што се Националниот младински совет на Македонија имаат важна улога во процесите. Иако по својата форма **граѓанските организации** во Република Македонија немаат надлежности да носат одлуки, сепак се важен канал за пренесување на пораките и застапување за важни теми за младите во Македонија.

Добро е да се знае:

Постојат различни видови на младински организации кои како дел од својата работа адресираат еден специфичен дел од младинскиот развој. Пример за тоа се Младинскиот Образовен Форум (МОФ) кои се концентрираат на образовните политики за млади, ХЕРА кои се грижат за сексуалното и репродуктивното здравје на младите во нашето општество и ред други граѓански организации кои се експерти во обидите за подобрување на одреден сегмент на животот на младите. Националниот младински совет на Македонија, пак, од друга страна претставува платформа каде што различните граѓански организации и форми на младинско организирање заеднички застапуваат за подобри услови за младите во нашето општество.

На локално ниво во Република Македонија, покрај граѓанските организации, постојат и **локални младински совети**. Локалните младински совети доаѓаат во различни форми според спецификите на општината. Некаде се регистрирани како граѓански организации, како што е случајот во Струмица, а пак на други места се тело во рамки на статутот на општината. Најчесто локалните младински совети имаат важна улога во креирањето на младинските политики на локално ниво и имаат директна можност за влијание врз процесите во рамки на општината.

Немој да забораиш:

Овие две форми на младинско организирање се важни да ги имате на ум. Прво, бидејќи кога ќе започнувате со вашите застапувачки акции ќе морате да ги мапирате вашите потенцијални приврзаници и групи на луѓе кои ја поддржуваат вашата цел. Второ, бидејќи е важно уште пред да го пополнувате вашиот план за застапување, да ги знаете постоечките форми на младинско здружување кои можат да ви помогнат во процесот.

Добро е да се знае:

Нешто што може да е одлучувачко кога размислувате за застапувачки напори е појавувањето на нови можности за акција, на пример, избори, нови јавни службеници, јавен притисок, меѓународен притисок, нови ресурси или некои од клучните носители на одлуки да се отворени кон прашањето за кое сакате да постигнете промена.

Добро е да се има:

Еден многу едноставен документ кој може да ви помогне во анализата на носителите на одлуки, т.е., во утврдувањето на како тие се позиционирани во однос на вашата цел и како можат да ви помогнат.

Анализа на носители на одлуки

Носител на одлуки	Што сакаме од нив (Како тие можат да помогнат во рамки на нивните ингеренции?)	Колку се запознаени со проблемот	Поддржуваат, имаат неутрален став или се против вас?	Стратегија за придобивање на нивниот глас

ШТО Е ПЛАНОТ?

ПРВ ЧЕКОР – ПОЧНУВАМЕ СО ПОСТАВУВАЊЕ НА ПРИОРИТЕТИТЕ

Најважните прашања што треба да си ги поставите кога сакате да започнете со вашите застапувачки акции се: **што сакам да променам, зошто треба да се промени, за кого е важна промената и кога сакам да се случи таа промена.** Често, одговарањето на овие прашања може да се чини лесно и едноставно, но во следните чекори да произлезе непредвидлива или предизвикувачка препрека.

Прво прашање: Што сакам да променам?

Иако изгледа како лесно за одговарање, ова прашање е клучно за целокупниот ваш натамошен застапувачки план. Неретко се случува и да се вратите на ова прашање во средина на вашиот процес на застапување бидејќи сте добиле нови сознанија или информации кои значително ќе го изменат одговорот на прашањето.

Сепак, обидете се да ги согледате сите ситуации кои влијаат врз вашиот одговор. На пример, одговор на ова прашање може да биде: „Сакам да има повеќе можности за младите од мојата локална заедница да го развиваат својот талент за музика“. Тоа можеби сте го утврдиле на различни начини, да сте лично заинтересирани како млад музичар, да сте се соочиле со недостиг на можности за развој на вашите вештини за музика, итн.

Второто прашање кое што треба да си го поставите е **зошто сегашната состојба треба да се промени?** Одговорот на ова прашање се чини сличен на првото. Но, ваквото прашање е важно од повеќе причини. Она што го разликува од првото е дека со ова прашање навлегувате во откривање на суштината на проблемот и ќе ви даде можност понатаму во застапувачките акции да изнајдете решенија кои ќе ја подобрат првичната состојба.

Како пример, може да го земеме проблемот со улично осветлување, кое што да претпоставиме или не постои или не работи на вашата улица. Зошто е важно да се промени сегашната состојба? Можни одговори на ова прашање се вашата лична безбед-

ност, безбедноста на вашето семејство или на вашите соседи. Тука би се подразбирале повеќе форми на безбедност. На пример, вашата физичка безбедност поради ризик од автомобили кои поминуваат и немаат прегледност дали има луѓе на патот, чувство на несигурност дека вие самите не гледате кој би можел да стои на самата улица или пак безбедност во материјалната смисла каде што постои ризик за грабеж во вашиот дом.

Третото прашање е **за кого е важна промената за којашто сакате да застапувате.** Иако сте на самиот почеток од вашето застапување, важно е уште во раните фази да ги препознаете целните групи за кои оваа промена би можела да биде од корист. Некогаш се случува вие самите да не сте во целната група, но тоа не значи дека не можете да застапувате за тоа прашање.

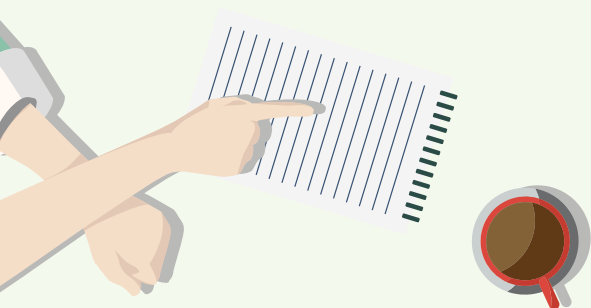
Препознавањето на целните групи е важно за да можете да ги утврдите вашите потенцијални сојузници. Утврдете ја вашата целна група уште на самиот почеток, видете на кого влијае проблемот од претходните две прашања и обидете се да стапите во контакт со нив. Тие се оние кои најдобро ќе можат понатаму да ви помогнат во предложување на можни решенија и најадекватно ќе ви го претстават проблемот. Некогаш се случува да е потребно да преземете активности за подигање на свеста кај вашата целна група за размерите на конкретниот проблем, што подразбира одвојување на време и ресурси за таа цел и е важен дел од еден успешен план за застапување.

Следната тематска целина повеќе ќе навлезе во материјата на ова прашање и ќе ви даде поголемо разбирање на разликностите помеѓу ова прашање и вашата мрежа на сојузници.

Успешни напори:

Еден пример кој би го издвоиле се активностите на неформална група на млади граѓани во општина Ѓорче Петров. Тие кон крајот на 2017 и почетокот на 2018 година организираа застапувачки активности за подигнување на свеста кај граѓаните за потребата од поголема контрола врз возачите на улицата „Борис Сарафов“ поради тоа што на самата улица во неколку наврати се случиле немилни настани и бројот на сообраќајни несреќи бележеше голем раст. Нивната целна група се сите жители на улицата и корисниците на самата улица. Во рамки на нивните застапувачки акции успеаја да ја придобијат поддршката од своите засегнати соседи и преку активности, како што се блокирање на самата улица, да добијат цврсти ветувања дека констатираните проблеми ќе бидат решени од страна на локалната власт.

Четвртото и последно прашање за да започнете со вашите застапувачки активности е прашањето **кога сакам да се случи промената?** Иако многу ретко на самиот почеток можете да претпоставите до кога треба да се случи вашата промена, сепак е важно да имате одговор на ова прашање. Најчестиот одговор на ова прашање е веднаш, но обидете се да си дадете реален рок. Почнете со некаква проекција на вашите очекувања кога треба, но и кога реално можат да се случат промените.

Еве една идеја:

Мапирајте ги и внимавајте на сите важни датуми кога би имале можност да застапувате. На пример, доколку во наредниот период следат локални избори, искористете ја шансата во предизборниот период да остварите контакт со кандидатите за советници во советот на општината или кандидатите за градоначалници/чки. Побарајте од нив вашите барања да бидат дел од нивната програма, или пак доколку ситуацијата дозволува побарајте од нив јавно да потпишат меморандум за соработка каде ќе се заложат дека ќе ги почитуваат и остварат вашите барања. Една ваква акција имаше и Националниот младински совет на Македонија, кога пред парламентарните избори издејствува политичките партии јавно да ја поддржат декларацијата за соработка со младите во Република Македонија.

Работен лист 1:

ПРАШАЊЕ	ОДГОВОР
Што сакате да промените?	(Запишете ги проблемите кои сте ги согледале во вашето секојдневие)
Зошто е важно да се промени сегашната ситуација? – Што вели вашиот социјален круг?	(разговарајте со вашите познаници во рамки на вашиот социјален круг и запишете ги и нивните идеи)
За кого е важна промената?	(внесете онолку групи колку што сте препознале)
Кога сакам/може да се случи промената?	(обидете се да си дадете реална временска рамка до кога ги очекувате промените)

Генерално земено, овие се првичните прашања кои ќе ви дадат насока кон што се стремите. Сепак, ви претстојат уште важни чекори.

Откако ги одговоривте прашањата и ги заведовте во Работен лист 1, можеме да започнеме со следниот чекор, а тоа е мапирање на вашите сојузници и оние кои можат да придонесат за вашата кауза.

МАПИРАЈТЕ ГИ ВАШИТЕ ПАРТНЕРИ, СОЈУЗНИЦИ И ОНИЕ КОИ МОЖАТ ДА ПРИДОНЕСАТ ЗА ВАШАТА ЦЕЛ

Зошто е важно да се вмрежите со вашите сојузници, да ги пронајдете вашите партнери и луѓето кои можат да придонесат за вашата кауза?

Најпрвин ви е потребна мрежа на луѓе кои ќе ви помогнат да ги развиете вашите идеи, да размислувате во други насоки кои се важни за активностите, да имате заеднички пристап до различни знаења и вештини, да придобиете поддршка и да работите директно со целната група. Но, што е всушност мрежа на поддржувачи?

Мрежа подразбира група на луѓе или организации (формални или неформални) кои споделуваат информации, можности, вештини и ресурси, при што сите можат да придонесат да се изгради колективна акција и моќ.⁶

Креирањето на таква мрежа од една страна ќе ви овозможи подобро да го разберете проблемот, со тоа што ќе имате пристап до разноврсни информации и искуства поврзани со проблемот кој сакате да се реши, а од друга страна ќе ви даде поголема видливост и гласност во јавноста и пред носителите на одлуки.

Првиот чекор кон мапирање на вашите сојузници нека ви биде една едноставна вежба.

Вежба 1

Земете обичен лист хартија и преку методот „бура на идеи“ запишете ги одговорите кои произлегуваат од вашето размислување. Ова најдобро се прави во група. Прашањата се следни:

1. Идентификувајте кои луѓе во вашето локално опкружување се заинтересирани, допрени или веќе претходно ангажирани на темата на вашето застапување. Запишете ги сите на листот хартија.
2. Пробајте да идентификувате младински форми на организирање на национално ниво и запишете ги нивните имиња на посебен лист хартија.
3. Идентификувајте граѓански организации кои работат на темата на локално или национално ниво. Запишете ги нивните имиња на посебен лист хартија.
4. Пробајте да идентификувате клучни носители на одлуки во вашата околина. Тие можеби се парламентарци, членови на извршната власт или пак некои носители на одлуки на локално ниво. Забележете ги и нивните имиња на посебен лист.
5. Закачете ги четирите листа на флипчарт или на сид. Продолжете со Вежба 2.

Но, како да креирате мрежи?

Најпрвин треба подетално да се запознаете со проблемот. Има ли формални организации кои работат на утврдениот проблем? Дали можеби има експерти во сферата на утврдениот проблем? Дали има активни граѓани кои веќе дејствуваат на полето на проблемот? И клучно, како да стигнете до тие лица?

Првиот чекор е проценка на состојбата. Тоа значи дека треба да се посветите на мапирање на сите организации и личности релевантни за вашите застапувачки напори. Директните средби се најважни, бидејќи овозможуваат непосреден контакт со луѓето запознаени со темата, а дополнително водете си записници и чувајте ги информациите кои ги имате на располагање.

Генерално во мрежите е потребно да има конструктивна атмосфера за работа, доверба помеѓу различните чинители и развиени заеднички практики за работа. Без тоа постои опасност во рамки на вашите застапувачки активности да загубите дел од вашата мрежа, а со тоа да загубите драгоцено време.

Вежба 2

Дополнете ги постоечките листови со имињата на веќе запишаните личности, организации и носители на одлуки со одговор на следните прашања:

- Кои се ставовите на лицата напишани на вашите листови за утврдениот проблем?
- Какви се активностите кои тие ги превземаат за да го адресираат проблемот?
- Кои се нивните клучни вештини и силни страни?
- Дали имаат искуство во работење со млади луѓе?
- Дали имаат познанства и искуство во работа со клучните носители на одлуки?
- Дали имате познанства со дел од луѓето, а доколку не, размислете и одговорете за начините како да им пристапите.

Дополнете ги листовите со овие клучни информации покрај имињата од Вежба 1.

Сепак, не секогаш ќе можете јасно да ги дефинирате вашите можни партнери. На пример, тоа можат да бидат луѓе кои се во позиција да ги носат одлуките за решавање на проблемот за којшто застапувате, можат да бидат пратеници, членови на извршната власт, членови на локалната власт или градоначалници. Тие се клучните донесувачи на одлуки кои се важни за вашите предлог решенија. Понекогаш ќе можете да имате директен контакт со нив, но најважно е да создадете ваша мрежа на луѓе со искуство и познанства кои понатаму ќе бидат од големо значење.

Мрежа за пример :

Националниот младински совет на Македонија, првично како неформална мрежа од младински организации, се бунтуваа и застапуваа против предлог Законот за млади во 2011 година, а денеска е најголемата мрежа на младински организации во Република Македонија, иако тоа можеби не беше првичната цел на заедничкото застапување.

Вежба 3

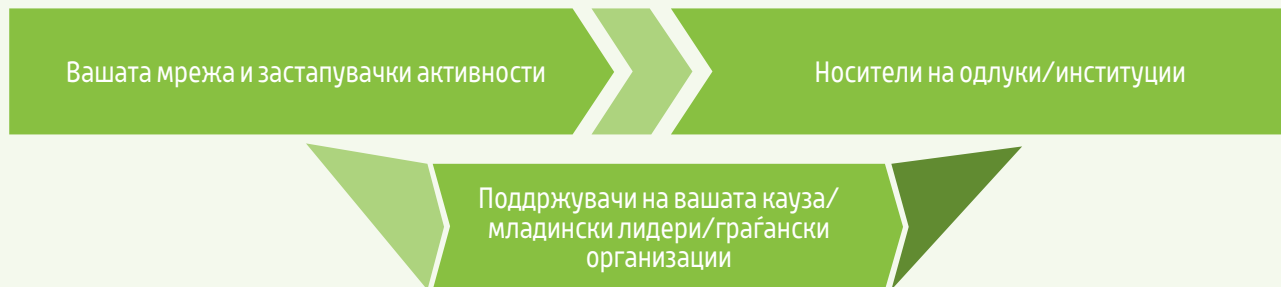
Идентификување на врските

Нацртајте ги во квадратчиња клучните институции и носители на одлуки и пополнете ги врските во зависност од тоа дали имате силен канал за комуникација, среден канал за комуникација или слаб канал за комуникација. На пример, директното познанство и можност за директен состанок е силен канал за комуникација. Среден канал за комуникација би било доколку вашата мрежа има познанства, но не сте сигурни дека е возможно да се оствари директен состанок, а пак слаб канал за комуникација би бил доколку немате никакви претходни искуства или комуникација со институцијата. Притоа, во рамки на линиите напишете образложение за тоа што ја прави врската силна, средно силна или слаба.

Пр.1 Силен комуникациски канал

Пр.2. Средно силен комуникациски канал

Но, што со оние партнери кои можеби не можат или не сакаат да бидат дел од вашиот план за застапување? Како да ги искористите нивните капацитети и да ги држите информирани за активностите? Во Работен лист 2, имате урнек табела која ќе ви помогне да водите белешки за оние партнери кои сакаат да ги држите информирани, а кои на долгорочен план ќе можат да ви помогнат во некои аспекти од вашите застапувачки акции.

Работен лист 2.

Во прилог со италиќ забележани се примери за како се води самата табела

Име на партнер	Тема за соработка	Контакт информација	Мини записник – што се зборуваше
Петко Петковски, Агенција за млади и спорт	Работилници за застапување	petkopetkovski@ams.gov.mk	Следен состанок на датум X, каде што треба да се финализира методологијата и да се подготват дополнителни идеи за видливост
Ана Стојановска, МОН	Водич за застапување	anastojanovska@mon.gov.mk	Следен состанок на датум X, каде што треба да се дискутира можноста за обука за застапување во средните училишта на ниво на Град Скопје

Тоа е пред сè важно бидејќи честопати можеби во моментот на креирањето на мрежата тие индивидуи или организации не можат да се вклучат или да посветат доволно време, но понатаму во активностите би имале можност да се придружат. Во такви случаи е важна комуникацијата и водењето белешки за идните чекори кои биле договорени или треба да се договорат.

Со досегашните насоки, ги имате првичните алатки за ефективно мапирање на вашата мрежа. Искористете ги можностите кои ви се нудат и ширете ја вашата мрежа. Некогаш неформалните мрежи прераснуваат во цврсти партнерства кои понатаму заеднички наоѓаат решенија за нови проблеми и нови предизвици за младите, а на кои треба со заеднички сили да се дејствува.

Добро е да се запамти:

- Мапирајте ги клучните стејхолдери и нивните ставови по прашањето
- Разгледајте ги начините како може да ги придобиете оние кои не се на ваша страна иот план

ДЕФИНИРАЈТЕ ГИ ВАШИТЕ ЦЕЛИ, СМИСЛЕТЕ ГИ АКТИВНОСТИТЕ И ОДРЕДЕТЕ ВРЕМЕНСКА РАМКА

Штом завршите со креирањето на вашата мрежа и мапирањето на вашите сојузници, следниот чекор е дефинирање на вашите цели, смислување на активностите и одредување на временската рамка.

Започнете така што точно ќе ги дефинирате вашите цели на застапувањето. На тој начин полесно ќе можете да креирате активности, а понатаму да ја прецизирате временската рамка во зависност од вашите активности. Целите формулирајте ги во остварливи резултати кои можете да ги мерите и набљудувате. Ако го земеме примерот со уличното осветлување, тогаш вашите цели се јасни и лесно ќе ги дефинирате. Имено, целта е вашата улица да биде осветлена, а самото тоа е лесно мерливо и видливо.

Имај на ум:

Целите треба да ги адресираат проблемите претходно идентификувани преку анализа на проблемот. Не можеме да направиме се, па мора да избереме. Некои работи ќе бидат надвор од нашата контрола, а некои работи ќе бидат премногу големи за едноставно самите да ги постигнеме.

Сепак, постојат и застапувачки активности со кои целите се значително покомплицирани. Да го земеме за пример проблемот на младинската невработеност во нашата држава. Решавањето на проблемот не зависи само од исполнување на една цел, иако навидум целта е „намалување на младинската невработеност“. Самиот проблем е составен од различни дополнителни фактори кои треба да се прецизираат и да се креираат специфични цели. На пример, какви се условите за надградба на знаењето на младите? Дали тоа влијае врз можностите на младите да се вработат? Доколку да, тогаш ова е засебна цел, која ќе придонесе кон остварување на главната цел „намалување на младинската невработеност“.

Имајте ги на ум овие примери и обидете се при дефинирањето на вашите цели да ги прецизирате до најмалите детали за успешно да смислите активности кои ќе бидат соодветни за сите групи што сакате да ги опфатите во акцијата.

Немој да заборавиш:

Идентификувајте ги корисниците, целните групи, поддржувачите, сојузниците и потенцијалните противници. Видете кои институции се засегнати и како тие може да ја поддржат или попречат вашата работа.

Покрај прецизирањето на вашите цели, потребно е точно да знаете кој е задолжен, т.е. е во позиција да може да ја промени состојбата и да го реши проблемот. На пример, во случајот со уличното осветлување, тоа би биле локалните власти (Советот на локалната заедница или градоначалникот кои ја носат одлуката, секторот за урбано планирање кој го дава предлогот и на крај јавното претпријатие кое ја реализира одлуката), додека пак кај примерот за младинската невработеност тоа би биле повеќе државни институции како што се Министерството за труд и социјална политика, Агенцијата за вработување и Владата на Република Македонија (која ја донесува Стратегијата за намалување на младинската невработеност). **Прецизно следете ги надлежностите, со цел адекватно да ги таргетираше вашите активности.**

Работен лист3

Во овој прилог имате урнек табела за креирање и запишување на вашите цели.

Генерална цел 1	Специфична цел 1 Специфична цел 2 Специфична цел 3	Надлежни институции
Генерална цел 2	Специфична цел 1 Специфична цел 2 Специфична цел 3	Надлежни институции
Генерална цел 3	Специфична цел 1 Специфична цел 2 Специфична цел 3	Надлежни институции

По дефинирањето и прецизирањето на вашите цели, следи смислување на вашите активности за застапување. Постојат голем број на активности кои би можеле да ги реализирате заедно со вашата мрежа или индивидуално. Во зависност од вашите цели, обидете се да утврдите која активност најмногу би придонела за остварување на самата цел, кои алатки ќе ги користите (со-станоци, онлајн активности, подигнување на свест, колумни, протести, маршови и сл.). Обидете да најдете примери за успешни активности на интернет или пак повикајте се на застапувачки акции кои успеале кај нас. Не секогаш морате да изнаоѓате нови методи или активности, потрудете се да видите што функционираше за слични застапувачки иницијативи и искористете го. Интернетот е полн со вакви корисни идеи кој ќе ви помогнат да го најдете вашето решение. Она што е клучно во креирањето на вашите активности, е да се обидете точно да прецизирате што мислите дека се главните препреки кои би можеле да бидат предизвик во остварување на вашата цел. На пример, доколку утврдите дека некои од вашите соседи не ја согледуваат потребата од контрола на сообраќајот, тогаш потребно е да креирате активности кои ќе ја подигнат свеста на

соседите: организирате заеднички состаноци и дискусии каде ги разговарате проблемите и придобивките од регулирање на брзината на движење, одете врата до врата или пак пристапете им кога се излезени во маалото/населбата и имаат време за зборување. Сепак, во овој случај вашата цел е да ги придобиете соседите, за да ја постигнете генералната цел. За да ви ја олесните работата на планирање на активностите, во Работен лист 4 имате проширена листа којашто можете да ја користите за вашите активности.

Бидете подготвени да ги прецизирате своите активности до најмали детали, планирајте ги ресурсите и организирајте ги на тој начин што ви дозволува кога ќе завршите една, да можете да започнете со следната активност.

Некогаш ќе немате доволно време детално да ги планирате сите активности бидејќи сте изненадени од некоја политичка промена на закон или стратегија. Тогаш е клучно со вашата мрежа да имате исклучително брза комуникација за идеи за активности, распределба на задачи и брзи реакции за информирање.

Работен лист 4

Генерална цел 1	Специфична цел 1 Специфична цел 2 Специфична цел 3	Надлежни институции	Активности за специфични цели 1-2-3 и генерална цел 1	Надлежни за спроведување на активност и ресурси потребни
Генерална цел 2	Специфична цел 1 Специфична цел 2 Специфична цел 3		Активности за специфични цели 1-2-3 и генерална цел 2	
Генерална цел 3	Специфична цел 1 Специфична цел 2 Специфична цел 3		Активности за специфични цели 1-2-3 и генерална цел 3	

Еден супер пример:

Во 2011 година, 120 младински организации во екот на летото се координираа за спречување на носење на Закон за млади. Тие преку заеднички врски, креираа активности за подигнување на свеста, бидејќи не беше целосно јасно што претставува законот, протестираа пред Собранието на Република Македонија, при што ги доставуваа предлозите до пратениците на рака. Тоа предизвика голем медиумски интерес, кој понатаму беше искористен за публикување на анализи, извештаи и информации за следните чекори. Комбинацијата на ваквите активности резултираше во повлекување на предлог Законот за млади и допринесе за доброто на младите во Република Македонија.

Секогаш планирајте вашите активности да бидат медиумски проследени. Во време на Фејсбук и Твитер, клучно е пораките од вашите активности да ги споделувате со јавноста. Тоа ќе придонесе поголем број на граѓани да бидат запознаени со проблемот, да имаат став и да ве поддржат во вашата кауза. Снимањето на видеа, организирањето на трибини и информативни средби со новинските агенции се клучни доколку вашите активности имаат за цел да ги информираат граѓаните и на тој начин го зголемите притисокот врз оние кои ја носат одлуката.

Успешни напори:

Таков пример во нашиот контекст е Студентскиот пленум, кој умешно ги искористи алатките за застапување кои ги имаше на располагање. Иако Законот за високо образование е релативно тешка материја за разбирање, тие успеаја да ги мобилизираат граѓаните на Република Македонија преку споделување на своите ставови на социјалните медиуми и притоа добија големо внимание од страна на традиционалните медиуми (весници,

телевизији). На тој начин успеаја да извршат притисок врз оние кои ги носат одлуките со цел да се повлече штетниот Закон за високо образование, пред сè преку нивните креативни начини на комуницирање со целокупната јавност преку социјалните мрежи и медиумите со клучни пораки, видеа и слики.

Генерално гледано, секогаш зависи од вас самите и вашата мрежа на поддржувачи какви активности ќе преземете. Не се обесхрабрувајте, бидејќи секое искуство кое е дел од застапувачките акции, ви овозможува да учите од работите кои не функционираат и ве поттикнува следниот пат да смислите успешни активности. Што поголемо искуство и обиди, толку се поголеми шансите во иднина да ги имате вистинските активности за вистинските цели и ситуации.

Откако ќе ги дефинирате вашите активности, финалниот чекор е да изработите **временска рамка** за точно планирање кога ќе ги остварите вашите активности. Прво, овој чекор е важен за континуирано да го следите вашиот напредок. Второ, бидејќи е важно да имате прегледност на планираните активности, особено ако вашите застапувачки активности се надврзуваат и се однесуваат на различни чинители во вашата мрежа. Една од најчестите практики користени за креирање на временска рамка се таканаречените GHANT чартови. Тие ви овозможуваат на прегледен начин да ги пополните различните временски периоди и да дефинирате лица одговорни за активностите, како и да ги назначите оние кои треба да бидат поддршка во активностите. На тој начин пред себе секогаш ќе го имате целосниот план и ќе може да се подготвите за следните активности. Пример на таква алатка можете да најдете во Работен лист 5.

Работен лист 5

објаснување на активноста	одговорен	поддршка	Инволвиран	Мај 2017	Јуни 2017	Јули 2017	Август 2017	Септември 2017	Октомври 2017	Ноември 2017	Декември 2017	Јануари 2018	Февруари 2018	Март 2018	Април 2018	Мај 2018	Јуни 2018	Јули 2018
A1.1																		
A1.2																		
A1.2.1																		
A2.1																		
A2.2																		

Се што ви е потребно е Excel табела која што можете да ја прилагодите на вашите потреби и визуелно да ја пополните со различни бои според активностите. Во прилогот различните активности не се обоени според временските периоди на реализација, туку според специфичните активности за остварување на целите.

Имајте на ум дека не секогаш ќе имате можност вака организирано да ги креирате вашите застапувачки акции и длабочински да ги исцрпите вашите идеи. Некогаш ситуацијата ќе наложи да мора брзо да реагирате, но сепак е важно да ги знаете ваквите методи за полесно да носите одлуки. Нашата препорака, сепак е

да си земете доволно време и да ги обмислите сите чекори поединечно. Уште поважно, особено за долгорочни застапувачки активности, навраќајте се на вашите првични идеи и заложби.

Не заборавај!

Бидете гласни и упорни. Бидете солидарни со вашите врсници, со граѓаните и не плашете се да се навратите на вашите претходни чекори доколку имате нови информации, нови идеи и нови заложби. Чекор по чекор ќе успеете во вашите заложби и ќе пронаоѓате нови предизвици кои ќе ве ангажираат.

ЕВАЛУАЦИЈА И ПЛАН Б

Евалуацијата е важна не само за да ги следите вашите успеси, туку и за да учите од грешките и од предизвиците. Пожелно е да имате унифициран и едноставен формулар за евалуирање на вашата работа, со цел да можете да правите долгорочни споредби. Креирајте си ваш формат кој понатаму ќе ви служи и следете ги вашите активности.

За да ги следите вашите активности потребно е да креирате индикатори на успешност. Еден пример за индикатор би бил број на ваши забелешки кои влегле во финалната политика.

Не заборавајте!

Следете ја имплементацијата на донесените измени со цел да се осигурате дека истите соодветно се применуваат.

Друг индикатор би бил бројот на луѓе до кои сте успеале да допрете со вашите активности за подигнување на свеста за одреден проблем. Иако последниот пример е мошне тежок за мерење, особено ако користите и традиционални медиуми, сепак обидете се да најдете просечна бројка која ќе ви даде слика за тоа до колку луѓе сте успеале да допрете, на пример, колку присутни имало на настаните кои сте ги организирале, колку прегледи имале вашите објави на социјалните медиуми и слично. Гледајте ја евалуацијата како можност за подобрување на вашите следни активности.

Планот Б од друга страна е нешто што е пожелно да го имате во секое време. Ова пред сè е важно во оние случаи каде што вашите застапувачки активности наидуваат на препрека, не течат според планот или едноставно не успеваат.

Секогаш обидете се да најдете алтернативна можност којашто значително би ја намалила шансата во можната ситуација нешто да не ви успее. Планот Б ви е цокерот за таквите ситуации. Размислувајте што би можело да ги замени оние активности кои не вродуваат со плод.

Иако е важен дел од застапувачкиот процес, одлучивме да го оставиме на крај, со цел да ги поминете сите чекори, да ги дефинирате вашите планови, но сепак да ги запишете и можните алтернативи. Имајте ги на ум во случај на промена на ситуацијата или неефикасност на некоја од вашите активности.

МЛАДИ НИЗ БРОЈКИ

Со намера да понудиме уште една алатка која може да им користи на оние кои сакаат да застапуваат за младински прашања, го изработивме „Млади низ бројки“ (www.mladinizbrojki.mk), ресурсен веб-сајт каде се прикажани податоци, легислатива и истражувања релевантни за младите во Република Македонија.

Со „Млади низ бројки“ преку обезбедување на точни, лесно достапни, интерактивни и визуелизирани податоци, се обидуваме да поттикнеме информирана дискусија за положбата на младите во македонското општество, но и да развиеме дебата, активности и иницијативи за младинските теми. Со оглед на тоа што веб-сајтот нуди разновидни содржини во различни формати и категории, сметаме дека не само што ќе им биде од корист на оние кои се занимаваат со оваа проблематика, туку и ќе ги заинтересира посетителите и ќе поттикне информирана дискусија.

Како и овој Водич за успешно младинско застапување, „Млади низ бројки“ е изработен во рамки на проектот „Младинско застапување за одржлива иднина“ спроведуван од Реактор, поддржан преку акциски грант од страна на програмата Цивика Мобилитас, проект на Швајцарската агенција за развој и соработка, кој го спроведуваат Нирас од Данска, Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) и Шведскиот институт за јавна администрација (SIPU).

ЧЕКЛИСТА ЗА УСПЕШНА АКЦИЈА

Пред да почнеш: ШТО, КОЈ и КАКО во застапувањето

- Анализа на носители на одлуки

Поставување на приоритетите – Одговори на следните прашања

- Што сакам да променам
- Зошто сегашната состојба треба да се промени
- За кого е важна промената за којашто застапувам
- Кога сакам да се случи промената

Мапирај:

- Партнери
- Сојузници
- Мрежи
- Врски

Дефинирај:

- Генерални цели
- Специфични цели
- Временска рамка
- Активности
- Алатки за застапување
- План Б
- План за мониторинг и евалуација

Подготвени за:

- План за застапување

АНЕКС 1 – ПЛАН ЗА ЗАСТАПУВАЊЕ

Креирањето на планот за застапување е составено од неколку чекори:

Анализа на ситуацијата/проблемот

Анализа на проблемот и постоечките политики _____

Дефинирање на визија

Опис на промените што сакате да ги постигнете со вашите застапувачки напори

Дефинирање на целите

Прецизирање на вашите цели, исходите, резултатите _____

Анализа на стејкхолдерите

Кои се засегнатите страни, какви се нивните ставови _____

Анализа на ризиците

Кои се можните ризици кои може да не спречат или да ни ја отежнат застапувачката акција? _____

Активности и временска рамка _____

Акциски план за застапување

Цел	Активност	Целна група	Одговорно лице	Партнери	Кога	Потребни ресурси	Од кого ресурси

Користени извори

- 1 What is advocacy? What are the tools?, Organizing Bureau of European School Students Union, April 2018 <https://www.obessu.org/toolbox/workshop/what-is-advocacy-what-are-the-tools/>
- 2 Introduction to advocacy. Coalition for Juvenile Justice, youth summit 2013 https://www.juvjustice.org/sites/default/files/ckfinder/files/resource_938.pdf
- 3 What is advocacy? Bolder Advocacy, March 2013 https://www.bolderadvocacy.org/wp-content/uploads/2013/03/What_Is_Advocacy.pdf
- 4 Закон за лобирање. Собрание на Република Македонија, http://www.dksk.org.mk/images/stories/pdf/zakon_job/zakon_zalobiranje%20-%201.pdf
- 5 Overcoming youth marginalization, Columbia Global Policy Initiative & The Office of the United Nations Secretary-General Envoy on Youth http://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2014/10/Columbia-Youth-Report-FINAL_26-July-2014.pdf
- 6 Advocacy strategic toolkit, Act! 2015, http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/advocacy_toolkit_en_0.pdf

